

УДК 374:37.014.24:316.42(4-6ЄС)

В. С. ЗАЯРНА

аспірант

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

ЕТАПИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті визначено актуальність проблеми розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в Європейському Союзі у відповідності до основних сучасних стратегій розвитку європейського суспільства. Уточнено сутність поняття “розвиток міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС” і дано визначення поняття “етапи розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС”. Виокремлено та схарактеризовано етапи розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС.

Ключові слова. *Європейський Союз, неформальна освіта, міжнародне співробітництво, етапи розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС.*

Євроінтеграційні поступки України детермінують процеси модернізації та реформації вітчизняної освітньої системи. Сучасні європейські освітні тенденції орієнтовано на побудову успішного конкурентноспроможного “суспільства знань” шляхом реалізації концепції “Освіти впродовж життя”, визначеної Меморандумом неперервної освіти Європейської Комісії (*A Memorandum on Lifelong Learning, 2000*). Ці положення є провідними у сучасних стратегіях розвитку ЄС: “Європа – 2020” (*A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, “Europe – 2020”, 2010*) та освітньої стратегії “Освіта та навчання – 2020” (*“Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training”, ET 2020*).

На сучасному етапі розвитку європейської освіти особливого значення набуває визнання та сертифікація неформальної освіти, що відіграє особливу роль у реалізації освіти впродовж життя. Це підтверджується активною міжнародною діяльністю як політичних, так і громадських інституцій ЄС у вирішенні проблем цієї освітньої сфери наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Слід зазначити, що в Україні розвиток сфери неформальної освіти є нагальною проблемою. Сьогодні широке коло науковців, спеціалістів і представників різних сфер діяльності вирішує це питання.

Однак, особливо актуальним є питання генези феномену неформальної освіти та розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері в ЄС. Це зумовлює необхідність історичного аналізу означеного процесу, що є важливим не лише для характеристики сьогоденного стану міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти ЄС, а й для визначення перспектив його подальшого розвитку в Україні.

Метою статті є виокремлення і характеристика етапів розвитку міжнародного співробітництва країн-членів Європейського Союзу в аспекті становлення неформальної освіти.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс загальнонаукових методів: проблемно-хронологічного, історіографічного, ретроспективного аналізу різноманітних джерел, аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації отриманої інформації.

У вітчизняній науково-педагогічній науці питанням міжнародних європейських тенденцій розвитку освіти присвячено достатньо широке коло досліджень. Різні аспекти європейської освітньої політики висвітлено у працях М. Дебич, Н. Лавриченко, Н. Махині, Н. Терьохіної, І. Фольварочного та ін. Особливого значення для дослідження набувають роботи Т. Антонюк, Н. Вільчиської, О. Краєвської, О. Ковальчук, О. Локшиної, О. Матвієнко, Н. Мусис, Е. Слуцького, які здійснюють періодизацію різних освітніх явищ (освітньої та молодіжної політики ЄС, розвитку різних освітніх систем тощо) [1–4; 7].

Серед зарубіжних дослідників проблему освітньої політики ЄС, її розвиток та періодизацію розробляли М. Браун, У. Дежонг-Лемберт, Х. Ертель, А. Новоа, Д. Веймер, Е. Вайнінг.

У монографії О. Локшиної, присвяченій змісту шкільної освіти в Європейському Союзі, викладено продовжену дослідницею періодизацію Х. Ертля. Чотири періоди розвитку політики ЄС у галузі освіти, а саме: початковий (1951–1963 роки); базовий (1963–1976 роки); розширення (1976–1992 роки); консолідаційний (з 1992 року) подано у редакції Х. Ертля; наступні два – у редакції О. Локшиної. Дослідницею доведено доцільність виокремлення періоду становлення спільної освітньої політики (1992–2000 роки), упродовж якого політичні ініціативи ЄС у галузі освіти розвивалися за принципом субсидіарності та спрямовувалися на гармонізацію освітньої діяльності країн-членів ЄС у контексті проголошених спільнотою соціально-політичних та економічних завдань. Другий період характеризував інтенсифікацію міжнародної взаємодії (з 2000 року), що характеризувалася формуванням цілісної стратегії [5, с. 39-57].

Зазначена періодизація є, безумовно, фактично й аналітично обґрунтованою, однак, робить акцент лише на сфері формальної освіти.

Як свідчать наші наукові розвідки, міжнародні відносини у галузі неформальної освіти ЄС зумовлюються молодіжною та освітньою політикою країн-членів. Тому для нашого дослідження важливою є періодизація молодіжної політики, здійснена Є. Слуцьким. Як зазначає автор, виокремлення молодіжної політики в окрему галузь економічно розвинених країн Європи було зумовлено часом і пов'язано з процесами переосмислення ролі молоді у розв'язанні соціально-економічних і політичних проблем, серед яких освіта, працевлаштування, активне громадянство та соціальне включення є провідними і можуть бути частково вирішеними засобами неформальної освіти [6].

На нашу думку, періодизація, здійснена Є. Слуцьким, визначає лише загальний характер молодіжної політики європейських країн. Це, безумовно, впливає на розвиток освіти в цілому, але зовсім не відбиває організаційних особливостей неформальної освіти, розвитку міжнародних відносин у цій сфері.

Не менш важливим є дисертаційне дослідження Н. Вільчинської [1], в якому визначено сім періодів формування освітньої політики ЄС, висвітлено основні віхи становлення правової та інституційної бази європейської освітньої політики з 1957 року до сьогодення. З аналізу наведених авторкою основних подій і фактів, що вплинули на розвиток освітньої галузі в ЄС, можна зробити висновок, що вони відіграли визначальну роль у становленні міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти, що є важливим для нашого дослідження.

Зважаючи на тісний взаємозв'язок молодіжної й освітньої політик, спираючись на принцип взаємопроникнення та взаємодоповнюваності у сферах формальної і неформальної освіти, маємо визначити представлені вище періодизації як базис для виокремлення етапів розвитку міжнародних відносин у сфері неформальної освіти ЄС.

Для кращого розуміння досліджуваних процесів нами було уточнено сутність поняття “розвиток міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС” та визначено його як багатовекторний безперервний процес соціально-політичної взаємодії між інституціями та країнами-членами ЄС, що характеризується укладанням нових регулюючих міжнародних актів, угод; започаткуванням нових напрямів роботи; упровадженням єдиних механізмів та інструментів валідаційних процесів із метою модернізації та гармонізації сфери неформальної освіти в країнах-членах і країнах-партнерах ЄС, і має призводити до якісних змін у європейському суспільстві в цілому.

У контексті зазначеного “етапи розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в країнах-членах ЄС” нами розглядаються як хронологічно визначені періоди, детерміновані загальноєвропейськими суспільно-політичними й економічними подіями, розвитком нормативно-правового підґрунтя, поширенням нових наукових і громадських ідей, рухів, течій, що мають вплив на розвиток сфери неформальної освіти.

Критеріальними ознаками виокремлення етапів розвитку міжнародних відносин у сфері неформальної освіти в ЄС визначено:

- історичні, суспільно-політичні, економічні, соціокультурні фактори розвитку європейського суспільства;
- формування законодавчо-правової бази;
- урізноманітнення напрямів, форм, засобів неформальної освіти;
- зміни у неформальній освіті (структурні, цільові, змістові, методико-технологічні, менеджерські та ін.).

Необхідність урахування передісторії створення ЄС зумовило визначення нижньою межею дослідження кінець 40-х років (післявоєнний пері-

од розвитку міжнародних відносин у європейському регіоні), а саме: 1948 рік, коли було підписано Конвенцію ООН про права людини на освіту, та 1949 рік, коли було розпочато роботу Ради Європи – першого міжнародного об'єднання, створеного для вирішення наднаціональних політичних питань в європейському регіоні. Верхня хронологічна межа дослідження датується 2015 роком і обрана для характеристики сучасного стану міжнародного співробітництва країн-членів ЄС в аспекті розвитку неформальної освіти, що є основоположним у контексті проблеми нашого дослідження.

Здійснений аналіз міжнародних документів, наукової літератури, суспільно-політичних періодичних видань дав змогу виокремити п'ять етапів розвитку міжнародного співробітництва в ЄС у сфері неформальної освіти.

Перший етап (40-і рр. XX ст. – кінець 60-х рр. XX ст.) нами визначено як *детермінаційний (або зумовлюючий)*, протягом якого відбувалося:

- формування підґрунтя для появи неформальної освіти як повноцінного напрямку у сфері освіти країн Спільноти;
- здійснення міжнародного співробітництва у сфері освіти за розрізненими поодинокими угодами;
- утворення перших недержавних і наддержавних (міжнародних) об'єднань для реалізації освітніх прав громадян.

Узагальнюючи історичні події та оцінюючи освітні процеси, що відбувалися з середини 40-х до кінця 60-х років XX ст. в європейському регіоні, можна визначити цей період як важливу історичну детермінанту (передісторію) освітнього міжнародного співробітництва країн-членів ЄС, зокрема в аспекті появи неформальної освіти як нового соціального феномену. Важливим для нашого дослідження є те, що саме на цьому етапі було започатковано формування соціального підґрунтя неформальної освіти (поява й утвердження в суспільстві нових освітніх концептів); закладалися підвалини міжнародного співробітництва у сфері освіти (поодинокі угоди, поширення позитивних ідей і досвіду); формувалася перший досвід діяльності недержавних і наддержавних (міжнародних) об'єднань щодо реалізації освітніх прав громадян (див. табл.).

Другий етап (початок 70-х рр. – кінець 80-х рр. XX ст.) визначено як *початковий (конвергенційний)*, що відзначився:

- активністю конвергенційних (зближувальних) процесів, що забезпечили спільну спрямованість країн регіону на надання громадянам рівного доступу до освіти, забезпечення їх базовими знаннями та вміннями, необхідними для отримання першого робочого місця і подальшого професійного зростання;
- формуванням основних освітніх концептів, провідним серед яких є феномен “освіта впродовж життя”;
- визнанням неформальної освіти як базового компонента формування у населення необхідних для життя компетентностей.

Другий етап можна визначити як період продовження передісторії міжнародних взаємовідносин у сфері неформальної освіти ЄС, що відзначився активністю конвергенційних (зближувальних) процесів. Означені процеси забезпечили спільну спрямованість країн регіону на надання своїм громадянам рівного доступу до освіти, забезпечення їх базовими знаннями та вміннями, необхідними для отримання першого робочого місця і подальшого професійного зростання. Основним надбанням міжнародної співпраці європейських країн стало вироблення спільної освітньої стратегії, що мала реалізовуватися в умовах прискорення соціально-економічних змін у регіоні. Провідними ідеями спільної стратегії розвитку освіти стали: підготовка учнівської молоді до соціальної та професійної інтеграції (формальна і неформальна складові); мотивація населення до навчання впродовж життя; підвищення показників освіченості населення як обов'язкової умови зростання матеріального добробуту громадян. Проте, незважаючи на процеси зближення освітніх політик, співробітництво країн здійснювалося на засадах розвитку національних систем освіти, збереження відповідальності урядів за ефективність внутрішньої освітньої політики, визначення змісту (загальна, професійна та ін.), рівнів (початкова, середня, вища) організаційних форм (формальна, неформальна та ін.) освіти, її методів, мовних і культурних особливостей (див. табл.).

Третій етап (1990-1999 р р. XX ст.) – *концептуалізаційний*, під час якого у контексті Маастрихтської угоди про створення ЄС відбувалися процеси:

- розбудови законодавчої бази європейського міжнародного співробітництва;
- зближення й інтернаціоналізації європейських освітніх систем у єдиному європейському освітньому просторі;
- визначення неформальної освіти як ресурсу соціального включення, активного громадянства, формування європейської ідентичності населення.

Історичні події, факти і тенденції у сфері освіти є логічно взаємопов'язаними складовими третього етапу розвитку міжнародного співробітництва європейських країн, що сформуvalи концептуальні засади й особливості становлення та розвитку неформальної освіти в ЄС. Орієнтири на створення єдиного освітнього простору ЄС, узгодженість його освітньої і молодіжної політики значно розширили горизонти можливостей для молоді та зрілих людей, які мали на меті не лише набуття академічних знань, а й долучення до різних видів і напрямів неформальної освітньої діяльності (див. табл.).

Четвертий етап (2000-2009 р р. XXI ст.). – *технологічний і диверсифікаційний*, що характеризується:

- ухваленням нових політичних й освітніх стратегій ЄС, що активізують розвиток різноманітних форм і напрямів міжнародної співпраці за принципом відкритого методу координації у сфері неформальної освіти;

- проголошенням Меморандуму освіти впродовж життя, що урівноправило неформальну та формальну освіту та призвело до визнання неформальної освіти як важливої складової неперервної освіти та молодіжної політики, як базового елементу в освіті дітей і молоді.

Таблиця 1

Основні історичні події і факти, що зумовили розвиток міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС

<i>I етап (40-і р р. XX ст. – к. 60-х р р. XX ст.) – детермінаційний (або зумовлюючий)</i>
<ul style="list-style-type: none"> - виникнення наднаціональних організацій: - ООН, ЮНЕСКО; - ЄОВС (Європейського об'єднання вугілля і сталі), ЄЕС (Європейське економічне співтовариство), Євроатом; - Рада Європи, Європарламент, Єврокомісія; - прийняття основоположних нормативно-правових документів (декларації, конвенції); - 60–70 рр. – глобальна криза в освіті (Ф. Кумбс “Криза освіти в сучасному світі”); - 1963 р. – зустріч міністрів освіти країн-членів ЄР, що сформувала фундамент освітньої стратегії ЄЕС; - 1965 р. – ЮНЕСКО рекомендує визнати принцип неперервної освіти стратегічним орієнтиром ООН; - 1967 р. – Європейська конференція міністрів освіти: розбудова єдиного європейського освітнього простору; - 1969 р. – концепція поглиблення інтеграції (Ж. Помпіду): новий етап європейського будівництва
<i>II етап (п. 70 рр. – к. 80-х р р. XX ст.) – початковий (конвергенційний)</i>
<ul style="list-style-type: none"> - 70-і рр. – суттєве поглиблення соціально-економічної й освітньої криз у Європі; - 1971 р. – створення ЮНЕСКО – міжнародної комісії з розвитку освіти (кер. Едгард Фор); - 1971 р – прийняття резолюції про співпрацю європейських країн у галузі освіти; - 1973 р.– доповідь Х. Жанне “До питання про політику співдружності у галузі освіти”; - 1974 р. – створення у складі Єврокомісії Комітету з освіти; - 1976 р. – перша спільна програма дій Ради Міністрів європейських країн; - 1986 р. – створення єдиної європейської інформаційно-аналітичної мережі Eurymise, Eurostat; - 1986 р. – старт програм обміну студентами, викладачами й учнями Erasmus, Gravier, Petra, Esprit; - 1987 р. – підписання Єдиного європейського акту з метою гармонізації законодавчої бази країн-членів; - 1988 р. – резолюція Ради міністрів “Про європейський вимір в освіті” (1988-1992 р.р.); - 1988 р. – започаткування програми “Молодь для Європи” (“Youth for Europe”)
<i>III етап (1990–1999 р р. XX ст.) – концептуалізаційний</i>
<ul style="list-style-type: none"> - 1990 р. – концепція створення Європейського Союзу (Ж. Делор); - 1991 р. – створення Європейської асоціації неформальної освіти дітей і молоді (EAICY) - 27.02.1992 р. – створення ЄС (Маастрихтська угода); - спільні документи ЄС з освітньої політики: “Біла книга” (1994 р., 1996 р.), “Зелена книга” (1993 р., 1996 р.); - старт освітніх програм “Сократ” (1995 р.), “Леонардо да Вінчі” (1994 р.), Темпус-I, -II (1994-1998 р.р.); - 1996 р. – утворення міжнародних європейських інституцій у сфері молодіжної політики (Європейський молодіжний центр, Європейський молодіжний форум); - 1997 р. – Амстердамський договір, що поглибив інтеграційні процеси в ЄС;

Продовження табл. 1

<ul style="list-style-type: none"> - 1998 р. – запровадження Європейської кредитної трансферної системи (Євробіографія, Європропуск); - 1997 р. – підписання Лісабонської конвенції (визнання кваліфікацій з вищої освіти); - 1998 р. – підписання Сорбонської угоди (концепти єдиного простору вищої освіти); - 1999 р. – підписання Болонської декларації; (створення єдиного простору вищої освіти)
<i>IV етап (2000-2009 р р. XXI ст.). – технологічний і диверсифікаційний</i>
<ul style="list-style-type: none"> - 2000 р. – прийняття Лісабонської стратегії; - 2000 р. – підписання Меморандуму про навчання впродовж усього життя; - 2000 р – прийняття рекомендацій ПАРЄ “Освіта поза навчальним закладом”; - 2001 р. – ухвалення на засіданні РЄ спільної стратегії розвитку освіти до 2010 р.; - 2000 р. – конференція Європейського молодіжного центру (старт освітньої програми “Молодь”); - 2002 р. – Копенгагенська декларація (міжнародна співпраця у сфері професійного навчання); - 2002 р. – рекомендації РЄ про визнання неформальної освіти; - 2005 р. – конференція РЄ і ресурсного центру SALTO про визнання компетенцій, отриманих у НФО; - 2006 р. – рекомендації ЄР і ЄП щодо формування ключових компетентностей особистості; - 2007 р. – запровадження “Європейського молодіжного портфолію” для визнання НФО; - 2007 р. – старт програми “Молодь в дії”; - 2009 р. – зустріч європейських міністрів у справах молоді у м. Київ (Україна); - 2009 р. – резолюція Ради ЄС щодо нової стратегії європейської кооперації у роботі з молоддю до 2018 р.
<i>V етап (2010-2015 р р. XXI ст.). – сучасний або верифікаційний</i>
<ul style="list-style-type: none"> - 2010 р. – прийняття нової стратегії розвитку європейського суспільства “Європа – 2020”; - запровадження програми європейського співробітництва у сфері молодіжної політики 2010-2018 р.р.; - 2010 р. – старт нової програми європейського співробітництва у сфері освіти і навчання “ЕТ – 2020”; - 2011 р. – проведення II симпозіуму з питань розвитку НФО за період 2000-2010 рр.; - 2012 р. – оновлення рекомендацій Єврокомісії щодо визнання неформальної освіти; - запровадження єдиної освітньої програми міжнародного співробітництва “Еразмус +” (2014 р.).

Визначений етап характеризується підсиленою увагою міжнародних інституцій ЄС щодо розвитку в цілому освітньої сфери як рушійної сили розбудови конкурентоспроможного європейського співтовариства, та окремо галузі неформальної освіти як інструменту забезпечення реалізації концепції навчання впродовж життя (див. табл.).

П'ятий етап (2010-2015 р р. XXI ст.) – сучасний або верифікаційний, що характеризується:

– загальною гармонізацією міжнародного співробітництва країн-членів і країн-партнерів ЄС в освітній сфері;

- визначенням вектору розвитку міжнародного співробітництва країн-членів ЄС у напрямі валідації неформальної освіти;
- створенням єдиних вимог до сертифікації знань, отриманих під час неформальної освітньої діяльності, розроблення та запровадження єдиних механізмів й інструментів валідаційних процесів.

Сучасний етап розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти детермінований загальними зрушеннями в європейському суспільстві та визначенням нових стратегій освітньої та молодіжної політики. Визначені тенденції до інтеграції, міжсекторального підходу та конструктивного діалогу зумовлюють тісний зв'язок галузі неформальної освіти з системою формальної освіти та молодіжною політикою. Визначення етапу як *верифікаційного* пов'язане, по-перше, з загальною гармонізацією міжнародного співробітництва країн-членів і країн-партнерів ЄС у сфері освіти; по-друге, зі спрямуванням освітніх процесів на верифікацію неформальної освіти, створення єдиних (загальноєвропейських) вимог до сертифікації знань, отриманих під час неформальної освітньої діяльності, розроблення та запровадження єдиних механізмів й інструментів валідаційних процесів (див. табл.).

Висновки. Аналіз визначених етапів розвитку міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти в ЄС. Здійснення характеристики кожного з визначених етапів дало можливість:

- виявити зацікавленість європейської спільноти у розвитку міжнародного співробітництва на різних організаційних рівнях і за різними освітніми напрямками в аспекті розвитку неформальної освіти;
- встановити напрями інтеграційних й інноваційних процесів в освітній і молодіжній політиці ЄС;
- констатувати загальний прогрес у розвитку сфери освіти ЄС, в якій неформальна складова відіграє особливу роль у розбудові економічно успішного суспільства знань.

Результати дослідження відкривають перспективи імплементації позитивного досвіду ЄС для удосконалення вітчизняної освітньої системи.

Список використаної літератури

1. Вільчинська Н. Освітня політика Європейського Союзу: особливості формування та реалізації : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Н. Ю.Вільчинська; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2012. – 20 с.
2. Гуцалова М. Європейський досвід реалізації молодіжної політики // Наукові праці. Політологія. – Вип. 200. Т. 212 – С.97–102.
3. Ковальчук О. Формування освітньої політики країн Євросоюзу під впливом процесів глобалізації та європеїзації [Електронний ресурс] / О. С Ковальчук // Scientific Research and Their Practical Application. Modern State and Ways of Development '2013. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer 32/1059.pdf>
4. Краєвська О. Освітня політика європейського союзу: становлення та механізми реалізації ISSN 2078–4333. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2011. Випуск 28. – С. 53–65
5. Локшина О. Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти [Електронний ресурс] / Олена Локшина // Інформаційні технології і засоби навчання. –

2007. – № 2. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/emg.html>

6. Слущкий Е. Основы ювенологии и ювенальной политики: история становления, проблемы, перспективы [Текст] / Е. Г. Слущкий ; Рос. акад. наук, Ин-т проблем регион. экономики, Нац. акад. ювенологов. – СПб. : ИРЭ РАН : НАЮ, 2000. – 299 с.

7. Терьохіна Н. О. Неформальна освіта дорослих як важлива складова безперервного навчання / Н. О. Терьохіна // Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Умань. 16 жовтня 2014. – Умань:, 2014. – С. 245–249.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2015.

Заярная В. С. Этапы развития международного сотрудничества в сфере неформального образования в Европейском Союзе

В статье определена актуальность проблемы развития международного сотрудничества в сфере неформального образования в Европейском Союзе в соответствии с основными современными стратегиями развития европейского общества. Уточнена сущность понятия “развитие международного сотрудничества в сфере неформального образования в ЕС” и дано определение понятия “этапы развития международного сотрудничества в сфере неформального образования в ЕС”. Выделены и охарактеризованы этапы развития международного сотрудничества в сфере неформального образования в ЕС.

Ключевые слова. *Европейский Союз, неформальное образование, международное сотрудничество, этапы развития международного сотрудничества в сфере неформального образования в ЕС.*

Zayarna V. S. The Stages of the Development of International Cooperation in the Field of Non-formal Education in the European Union

The article represents the educational sector as an important element in the development of the European society. It's defined by the main strategic of the European Union: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth (“Europe – 2020”), Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (“ET –2020”).

The role of non-formal education as a part of lifelong learning, the analysis of the activities of international institutions in this field are identified as the actual issue. Studying the development and establishment the international cooperation in the field of non-formal education is defined as the perspective research direction for reform of the Ukrainian educational system.

The analysis of recent studies of Ukrainian scientists on this issue has shown the influence of youth and educational policies of the EU on the development of non-formal education. This made it possible to identify the criterion features of the main stages of international cooperation in the field of non-formal education.

In the article the concept of “development of international cooperation in the field of non-formal education” and the essence of the concept of “stages of development of the international cooperation in the field of non-formal education EU” are clarified.

This study identifies the main stages in the development of international cooperation in the field of non-formal education in the EU. The methods of the chronological analysis, generalization and systematization used to determine the criterion characteristics of each period.

Key words. *European Union, non-formal education, international cooperation, periods of the international cooperation in the field of non-formal education.*